

**ՀՈԳԵՎՈՐ- ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԵՎ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

ԳԱԳԻԿ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Մշակույթը մարդու գոյության և գործունեության միջավայրն է, կարելի է ասել երկրորդ «բնօրրանը», որտեղ նա ստեղծում, վերարտադրում և սերունդներին է փոխանցում նյութական, հոգևոր, սոցիալական արժեքներ՝ խորհրդանիշների, նորմերի, ավանդույթների ձևով, այսինքն՝ մարդու գործունեության արգասիք է¹: Ազդելով հասարակական գործունեության բոլոր ոլորտների վրա՝ մշակույթը միաժամանակ կրում է աշխարհում և մարդու կյանքում գործընթացների ազդեցությունը ևս: Իր զարգացման հակասականությամբ հանդերձ մշակույթը մնում է սոցիալական փորձի հաղորդման, անձնավորության սոցիալականացման միակ և անփոխարինելի ձևը: Այս համընդհանրական գործառույթների շնորհիվ մշակույթն իրականացնում է հասարակության սոցիոմշակութային միասնության ապահովումը՝ մարդու մեջ պահպանելով նրա գոյության, արժանապատվության և այլ բարոյական հատկանիշների ամբողջությունը: Մշակութային համակարգը, սերտորեն փոխկապակցված լինելով քաղաքական, տնտեսական համակարգերի հետ, սրանցից որևիցե մեկի փոփոխության հետևանքով նույնպես ենթարկվում է փոփոխության²: Այլ խոսքով՝ հասարակության հոգևոր-մշակութային կյանքը կարելի է ընկալել որպես նրա քաղաքական, կրոնաբարոյական և սոցիալ-մշակութային արժեքների վրա հիմնված կեցություն, որն ապահովում է այդ հասարակության ոչ

¹ **Ադո Ա. Վ., Ալտման Վ. Վ. և ուրիշներ**, Փիլիսոփայական բառարան /Երևան, «Հայաստան», 1975թ., էջ 220-221 :

² **Թադևոսյան Ա.**, Մշակութային ինքնության պահպանման և վերարտադրման հիմնահարցերը ՀՀ ազգային անվտանգության համատեքստում //«Նորավանք» ԳԿՀ, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ /Երևան, «Բավիղ», 2003թ., էջ 56:

³ **Սարգսյան Ա., Սարգսյան Ս., Հովականյան Յու., Նիկողոսյան Մ., Օհանյան Ս., Մալքոջյան Ա.**, ՀՀ Ազգային անվտանգության հայեցակարգի հոգևորբարոյական հիմնախնդիրները //ՀԴՏՀ, «Ամբերդ» մատենաշար, №10, 2014թ., 87էջ /Երևան, «Տնտեսագետ», 2014թ., էջ 23-24:

նյութական պահանջմունքների բավարարումը, հատկապես այդ արժեքներով պայմանավորված սոցիալ-բարոյական նորմերով սերունդների դաստիարակումը^{4 5 6 7}:

Հոգևոր-մշակութային անվտանգության խնդիրները ներառված են Հայաստանի Հանրապետության (<<) ռազմավարական ծրագրերում և մշակութային քաղաքականության մեջ: Ազգային մշակույթի պաշտպանությունն ամեն տեսակի ոտնձգություններից ի վերջո հասարակական գործունեության բոլոր ձևերի հիմնական գործառույթներից մեկն է, քանի որ մշակույթն ընդգրկում է էթնիկ հանրույթի հաղորդակցման ողջ համալիրը, և տվյալ հանրույթի ինքնատիպությունն էլ պայմանավորված է մշակույթի յուրահատկությամբ^{8 9}: Ազգային մշակույթի անաղարտության պահպանումը կամ, ընդհանուր առմամբ, հասարակական գործունեության հոգևոր-մշակութային ոլորտի անվտանգության ապահովումը յուրաքանչյուր պետության և հասարակության պարտավորությունն է և հիմնախնդիրը^{10 11 12 13 14}: Այս աշխատանքի նպատակն է ցույց տալ հոգևոր-մշակութային անվտանգության բաղադրիչի նշանակությունը, տեղն ու խնդիրները ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման ռազմավարական ծրագրերի և մշակութային քաղաքականության վարման համատեքստում, և, ընդհանուր առմամբ, ազգային անվտանգության համակարգում:

⁴ Տե՛ս հղում N°2, էջ 372:

⁵ Տե՛ս հղում N°3, էջ 10:

⁶ Տե՛ս հղում N°4, էջ 67:

⁷ **Բաբայան Ա.**, Փիլիսոփայություն. Դասախոսությունների համառոտագրեր //<< ԳԱԱ, ՓԻ /Երևան, «Ձանգակ», 2012թ., էջ 318-323 :

⁸ Տե՛ս հղում N°3, էջ 3, 56, 10, 21-22:

⁹ Տե՛ս հղում N°4, էջ 17-18:

¹⁰ Տե՛ս հղում N°3, էջ 62:

¹¹ Տե՛ս հղում N°4, էջ 22-23, 51-69:

¹² **Ամիրյան Դ., Սարգսյան Ա.**, Ազգային մշակույթը որպես ազգի ինքնության ձևավորման պայման /«Հոգեբանություն և կյանք», N°3, 2007թ., էջ 123-124:

¹³ **Քինակցյան Ա. Լ.**, Հոգևորմշակութային անվտանգությունը որպես տեղեկատվական անվտանգության բաղադրիչ //«Բանբեր Երևանի համալսարանի», Հասարակական գիտություններ, Իրավագիտություն, N°3 (134), 2011թ., էջ 22-23 :

¹⁴ Քոչարյան Հ., Տեղեկատվական համակարգի զարգացման հիմնախնդիրները ՀՀ ազգային անվտանգության համատեքստում //«Նորավանք» ԳԿՀ, ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ /Երևան, «Բավիղ», 2003թ., էջ 16, 31-32, 87, 90-92 :

Ազգային անվտանգության ապահովման, մշակութային ոլորտը կարգավորող պետահրավական ակտերն ըստ էության ամբողջական չեն լինի, եթե չընդգրկեն ազգային մշակույթի պահպանման, վերարտադրման և կատարելագործման մեխանիզմների ու միջոցառումների համակարգ: Այս նկատառումներն արդիական են, միևնույն ժամանակ հրատապ ՀՀ պարագայում, քանի որ համաշխարհայնացման (գլոբալացման) գործընթացներով և հասարակական գործունեության հոգևոր-մշակութային ոլորտի բարեփոխումներով պայմանավորված վտանգներից այսօր նա զերծ չէ:

Աշխատանքում հետազոտության օբյեկտը հոգևոր-մշակութային անվտանգության բաղադրիչն է՝ ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության, ՀՀ ռազմական դոկտրինի, ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգի՝ ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման դրույթների համատեքստում, ինչպես նաև ՀՀ մշակույթի ոլորտի պետական լիազոր մարմնի՝ մշակույթի նախարարության վարած քաղաքականության տեսանկյունից: Ուստի իմաստ ունի մեջբերել հոգևոր-մշակութային անվտանգության, հոգևոր-մշակութային անվտանգության սուբյեկտի և օբյեկտի հասկացությունները¹⁵:

Հոգևոր-մշակութային անվտանգություն. պետական, քաղաքական, հասարակական հաստատությունների (պետական սահմանակարգեր, հասարակական կազմակերպություններ, ընտանիք, անհատ), ստեղծագործական ակտիվության (հոգեմտավոր ներուժի), հոգևոր-մշակութային արժեհամակարգի և մշակութային ինքնատիպության պահպանման, վերարտադրման ու զարգացման ապահովումն է ՀՀ (հնարավորինս նաև Սփյուռքում) և սրանց խոչընդոտող ներքին և արտաքին գործոնների չեզոքացումը:

Հոգևոր-մշակութային անվտանգության սուբյեկտ. գլխավոր սուբյեկտը պետությունն է քաղաքական իշխանության իր սահմանակարգերով (բանակ, ոստիկանություն, ազգային անվտանգության մարմիններ և այլն), որը պարտավոր է պաշտպանել հասարակությանն իր ժողովրդավարական ձեռքբերումներով ու մշակութային արժեհամակարգով հանդերձ, ինչպես նաև ոչ պետական ազգային հաստատությունները (արհմիություն, եկեղեցի, ստեղծագործական միություններ, մամուլ և այլն):

Հոգևոր-մշակութային անվտանգության օբյեկտ. անհատն իր իրավունքներով և ազատություններով, ընտանիքի ինստիտուտը, հասարա-

¹⁵ Տե՛ս հղում №4, էջ 910:

կությունը՝ իր նյութական և հոգևոր արժեքներով, պետությունը՝ իր ինքնիշխանությամբ, տարածքային ամբողջականությամբ, սահմանադրական կարգով, որոնք ենթակա են վտանգների, տարբեր մակարդակների մարտահրավերների ու տարաբնույթ սպառնալիքների ազդեցության:

Ըստ ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության (ստորև՝ ռազմավարություն). ազգային հոգևոր ժառանգության հարատևությունն ապահովող և ազգային ինքնատիպությունը մարմնավորող գործոնների զարգացումը ազգային մշակույթի զարգացումն է, իսկ առաջընթացը ինքնատիպության հիմքերի պահպանմամբ համամարդկային մշակութային արժեքների ու նվաճումների յուրացումն է, արտերկրում հայկական մշակութային ժառանգության և ժամանակակից նվաճումների ներկայացմամբ:

Ռազմավարության դրույթների համաձայն՝ ազգային անվտանգության հիմնարար արժեքներին, հոգևոր-մշակութային ոլորտին սպառնացող արտաքին և ներքին վտանգներն են՝ հայրենիք-սփյուռք ազգային մշակութային կապի թուլացումը, փոխհարստացնող և փոխլրացնող բավարար շփման բացակայությունը, հանրապետությունում հասարակության բևեռացման պատճառով կրթության ոչ լիարժեք մատչելիությունը, ուրբանիզացիայի առկա գործոնը, հասարակության ժողովրդավարացմամբ պայմանավորված չկառավարվող գործոնները՝ ցածր ծնելիությունը, արտագաղթը, գիտական և կրթական ներուժի արտահոսքը:

Ռազմավարությունը հասարակական գործունեության հոգևոր-մշակութային ոլորտի անվտանգության ապահովման համար ներառում է ռազմավարական բնույթի միջոցառումների համալիր, որում ընդգրկված են հետևյալ հիմնական դրույթները.

– հանրապետությունում մտավոր ներուժի զարգացմանը միտված հեռանկարային պետական քաղաքականության իրականացում, գիտակրթական համակարգի վերակառուցում և համապատասխանեցում եվրոպական չափանիշներին, ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրում, մշակութային արտադրանքի (ներառյալ գիտական արտադրանքը) ապրանքայնացում, գիտական ներուժի ներգրավում հասարակական գործունեության բոլոր բնագավառներ, ներառյալ պաշտպանական բնագավառը՝ դրանց արդիականացումն արդյունավետ կերպով ապահովելու նպատակով,

– «ուղեղների» արտահոսքի կանխում,

– հայոց լեզվի (որպես հայ ազգի լեզվամտածողության հիմք և ՀՀ պետական լեզու) դերի բարձրացում,

- մտավոր սեփականության արդյունավետ պաշտպանություն,
- համամարդկային և ազգային արժեքների, հայ ազգային հոգևոր-մշակութային ժառանգության պահպանման ու դրանց վերարտադրության, զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում,
- մշակութային արժեքներին հաղորդակցվելու մատչելիության ապահովում,
- աջակցություն Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու (ստորև՝ եկեղեցի) հոգևոր, բարոյական, սոցիալական և մշակութային գործունեությանը,
- հայ ժողովրդի հոգևոր-մշակութային ինքնությանը և բարոյական արժեքներին սպառնացող երևույթների կանխարգելում,
- համագործակցություն այլ պետությունների հետ՝ նրանց տարածքում գտնվող հայկական պատմական, հոգևոր ու մշակութային արժեքների պահպանման նպատակով,
- ՀՀ տարածքում գտնվող ազգային փոքրամասնությունների պատմական, հոգևոր, մշակութային արժեքների և էթնիկական ինքնության պաշտպանություն:

Ռազմավարությունը հայ ինքնության պահպանության պետական քաղաքականության համակարգ է: Այն ռազմավարական և մարտավարական հայացքների, հայ ազգի հոգեմտավոր ներուժի, արժեհամակարգի, ազգային-մշակութային ինքնատիպությանը վերաբերող գաղափարների, ծրագրերի ամբողջությունն է և դրանց կենսագործման մեթոդաբանությունը^{16 17}:

ՀՀ ռազմական դոկտրինը՝ որպես ռազմական, ռազմավարական բովանդակության պաշտոնական հայեցակետերի համախումբ, նախանշում է ռազմական անվտանգության ապահովման համակարգում ՀՀ զինված ուժերի (ԶՈՒ) ղեկավարման և կառավարման համալիր միջոցառումներ ընդգրկված ԶՈւ անձնակազմի բարոյահոգեբանական պատրաստությունը, իսկ հանրապետության տարածքը հնարավոր ռազմական գործողությունների նախապատրաստման գործընթացում՝ հասարակության կայուն բարոյահոգեբանա-

¹⁶ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարություն // ՀՀ Նախագահի հրամանագիր՝ ՆՀ37Ն, առ 07.02.2007թ., «ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին» /Երևան, ՀՀՊՏ №11(591), 25.02.2007թ. (հղումներն ըստ պաշտոնապես արտատպագրված առանձին գրքույկի՝ էջ 2, 3, 5, 8, 10, 16-18, 35-37):

¹⁷ Տե՛ս հղում №4, էջ 16-17, 29-33, 40-41, 47-50:

կան վիճակը և ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը: Բնականաբար, այս միջոցառումների համալիրը զուրկ չէ մշակութային հենքից, հասարակության հոգևոր-մշակութային ինքնության պահպանման օբյեկտիվ անհրաժեշտությունից և դրա իրականացման համար՝ տեղեկատվական անվտանգության ապահովումից^{18 19} :

Տեղեկատվության ոլորտն իրականացնում է պետության կարևոր գործառնություններից մեկը՝ հասարակության հոգևոր, բարոյական, ստեղծարար ներուժի զարգացումը, ինչպես նաև նոր գիտելիքների ստացման ու կուտակման գործընթացները: Այս առումով է, որ ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգը (ստորև՝ հայեցակարգ) բխում է ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունից և ըստ էության ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության ապահովման նպատակների, խնդիրների, սկզբունքների և հիմնական ուղղությունների նկատմամբ պաշտոնական մոտեցումների համակարգ է և հիմք՝ ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության ապահովման ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական ուղղությունների և գերակայությունների մշակման ու իրականացման համար²⁰: Այս իսկ հիմնավորումների հետևանքով է, որ հոգևոր-մշակութային անվտանգությունն առավել հաճախ դիտարկվում է անհատի, ընտանիքի, հասարակության, պետության ընդհանուր տեղեկատվական անվտանգության ապահովման համատեքստում:

Համաձայն հայեցակարգի՝ անձի, ընտանիքի, հասարակության, պետության շահերը տեղեկատվական ոլորտում ներառում են՝

- ժողովրդավարության ամրապնդումը,
- իրավական սոցիալական պետության կառուցումը,
- հասարակական համաձայնության և հանդուրժողականության հաստատումը,
- հայ ժողովրդի և նրա տարբեր հատվածների հոգևոր ու պատմամշակութային ժառանգության պահպանումը,

¹⁸ Հայաստանի Հանրապետության ռազմական դոկտրին // ՀՀ Նախագահի հրամանագիր՝ ՆՀ308Ն, 25.12.2007թ., «ՀՀ ռազմական դոկտրինը հաստատելու մասին» /Երևան, ՀՀՊՏ №1(591), 07.01.2008թ., էջ 89-90 :

¹⁹ Տե՛ս հղում №4, էջ 6, 17-18, 25:

²⁰ Հայաստանի Հանրապետության տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգ // ՀՀ Նախագահի կարգադրություն՝ ՆՀ497Ն, 26.06.2009թ., «ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգը հաստատելու մասին» /Երևան, ՀՀՊՏ №35(701), 15.07.2009թ., էջ 43-44 :

– ազգային արժեքների և ավանդույթների վերարտադրությունն ու զարգացումը,

– հայ ինքնության հիմնասյուների՝ հայոց լեզվի և հայեցի մտածողության, հայի բարոյահոգեբանական կերտվածքի և եկեղեցու դերի պահպանումն ու ամրապնդումը,

– Հայաստան-Արցախ-Սփյուռք եռամիասնության տեղեկատվական ապահովումը²¹:

Ներկայումս, համաշխարհայնացման գործընթացներով պայմանավորված, ՀՀ հոգևոր-մշակութային ոլորտը ենթարկվում է ապակողմնորոշող տեղեկատվական հոսքերի ազդեցությանը^{22 23}: Հայեցակարգը մատնանշում է այդ ոլորտի անվտանգության՝ տեղեկատվական բնույթի սպառնալիքները և դրանց աղբյուրները: Սպառնալիքների արտաքին աղբյուրը կողմնորոշված է հիմնականում հակահայկական կեղծ տեղեկատվության տարածման, ինչպես նաև հայ հասարակության մեջ արմատավորված արժեքներին անհարիր այլ հոգևոր, բարոյական և բռնության պաշտամունքի վրա հիմնված զանգվածային մշակույթի քարոզչության, հայ ինքնության հիմնասյուների խարխլման և ստեղծագործ ներուժի թուլացման ուղղությամբ^{24 25 26}: Սպառնալիքների ներքին աղբյուրի գործունեությունը հիմնականում պայմանավորված է տեղական զանգվածային լրատվամիջոցներով հասարակության բարոյահոգեբանական վիճակն ապակայունացնող հաղորդումներով և հրապարակումներով, ինչին երիցս նպաստում են կուսակցական, կրոնաաղանդավորական, ինչպես նաև առանձին անհատների մասնավոր տեսակետներով հարուստ պատվերները^{27 28 29}: Ըստ հայեցակարգի՝ տեղեկատվական անվտանգության ապահովման համատեքստում հոգևոր-մշակութային ոլորտի անվտանգության ապահովման հիմնական խնդիրներն են՝ սպառնալիքների գնահատում, սպառնալիքների ձևերի, մեթոդների, միջոցների կանխատեսում, սպառնալիքներին հակազդող համակարգերի մշակում, ներդրում և կատարելագործում, պետական,

²¹ Նույն տեղում, էջ 45-48:

²² Նույն տեղում, էջ 48-49:

²³ Տե՛ս հղում №14, էջ 21-26:

²⁴ Տե՛ս հղում №21, էջ 50-52:

²⁵ Տե՛ս հղում №4, էջ 51-53:

²⁶ Տե՛ս հղում №15, էջ 86-87:

²⁷ Տե՛ս հղում №21, էջ 54-55:

²⁸ Տե՛ս հղում №4, էջ 57-63, 71, 73:

²⁹ Տե՛ս հղում №14, էջ 21-23:

մասնավոր հիմնարկ-ծեռնարկությունների գործունեության կարգավորում: Իսկ այս խնդիրների կարգավորումն ապահովելու համար անհրաժեշտ է համացանցում հայագիտության բոլոր ճյուղերին վերաբերող և առնչվող անհրաժեշտ ծավալի և որակով հայալեզու, օտարալեզու պաշտոնական կայքէջերի տեղակայում, ինչն իրագործելու համար էլ նպատակահարմար է համահայկական ցանցերի առկայություն: Հոգևոր-մշակութային անվտանգությունը՝ որպես տեղեկատվական անվտանգության բաղադրիչ, հասարակության հոգևոր, բարոյական, մշակութային արժեքների այնպիսի վիճակ է, երբ դրանք պաշտպանված են տեղեկատվական քայքայիչ ազդեցությունից^{30 31}:

ՀՀ մշակույթի ոլորտի պետական լիազոր մարմինը՝ մշակույթի նախարարությունը, մշակում և վարում է երկրի մշակութային քաղաքականությունը, որի իրականացմանն է միտված մշակութային օրենսդրությունը: Մշակութային օրենսդրական դաշտը սահմանում է պետական մշակութային քաղաքականության սկզբունքները, նպատակները (մշակույթը՝ որպես զարգացման միջոցի գիտակցում, նոր արժեքների և նոր գաղափարների որոնում, հասարակության ստեղծագործական ներուժի վերարտադրման և զարգացման համար պայմանների ստեղծում, քաղաքացիական հասարակության ձևավորում), մշակութային ոլորտին պետական աջակցություն ցուցաբերելու իրավական հիմքերը և ստեղծագործական գործընթացներին պետության կողմից չմիջամտելու երաշխիքները, քաղաքացիների՝ մշակութային կյանքին մասնակցելու սահմանադրական իրավունքի պաշտպանությունը, ինչպես նաև մշակութային ոլորտի հիմնարար հասկացությունները³²: Համաձայն մշակութային օրենսդրության՝ «Մշակույթը հասարակության կյանքի նյութական և հոգևոր ոլորտներում գործողությունների, զգացողության, մտածելակերպի ամբողջությունն է ու դրանց արժեքավոր արտահայտությունը»³³: Բացի այս, մշակույթն ընկալվում է իր բաղադրիչներով (հոգեկերտվածք, կենսակերպ, մտածելակերպ, ավանդված մշակութային ժառանգություն, արվեստ և ժողովրդական ստեղծագործություն, գիտություն, կրթություն և այլն) մեկ ամբողջություն՝ խարսխված ազգային ավանդույթների հենքի վրա, պայմանավորված այն կենսատարածքով, որտեղ ձևավորվել և հարատևում է հայ ժողովուրդը:

³⁰ Տե՛ս հղում №15, էջ 16, 31-32:

³¹ Տե՛ս հղում №21, էջ 43-45:

³² ՀՀ սահմանադրություն (փոփոխություններով), հոդված 27:

³³ ՀՀ օրենքը «Մշակութային օրենսդրության մասին», հոդված 5:

Մշակութային քաղաքականությունը նախանշում է ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության դրույթներով նախատեսված մշակույթի ոլորտի կառավարման ծրագրային միջոցառումներ³⁴: Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է՝

– հայ ժողովրդի հոգևոր-մշակութային ինքնությանը և բարոյական արժեքներին սպառնացող երևույթների կանխարգելում՝ մշակութային գործընթացներում հասարակության ներգրավում, ավանդական մշակույթի ներկայացում հանրությանը և փոխանցումը սերունդներին ու այդ մշակույթի տարրերի ներդրում ժամանակակից արվեստում, ավանդական արժեքների նորովի լուսաբանում,

– ներգրավվում միջազգային տեղեկատվական դաշտ՝ Հայաստանի ու հայության մասին ճշմարտության արհեստավարժ ներկայացումով, ապատեղեկատվությանն ու վնասաբեր քարոզչությանը հակազդումով,

– օտարալեզու ինտերակտիվ Web կայքի ստեղծում,

– հանրային հեռուստատեսությամբ մշակութային ծրագրերի թողարկում և հեռարձակում հեռուստաալիքների դեցիմետրային տիրույթի ալիքով,

– տեղական և միջազգային շուկայում գովազդվող, Հայաստանին և հայ մշակույթին նվիրված բրենդների ձևավորում,

– աջակցություն եկեղեցու հոգևոր, բարոյական, սոցիալական, մշակութային գործունեությանը:

Վերը բերվածից հետևում է, որ ՀՀ մշակութային քաղաքականությունը ազգային մշակույթի անվտանգության ապահովման գործընթացը դիտում է ժամանակակից մարտահրավերների հաղթահարման, արտաքին և ներքին սպառնալիքների մեկուսացման տեսանկյունից: Մասնավորապես ազգային անվտանգության ռազմավարության համատեքստում մշակութային քաղաքականության ծրագրային դրույթները նպատակաուղղված են մշակութային ոլորտն ապակայունացնող վտանգների կանխատեսմանը, գնահատմանը, կանխարգելմանն ու չեզոքացմանը, ինչպես նաև հայ ժողովրդի ազգային մշակութային ինքնության պահպանման երաշխիքների և պետականության զարգացման համար մշակութային անվտանգ ու բարենպաստ պայմանների

³⁴ «ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության դրույթներով նախատեսված մշակույթի ոլորտի ծրագիրը և մշակույթի ոլորտի ծրագրի միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին» //ՀՀ կառավարության որոշում՝ N°449, 15.04.2010թ. /Երևան, ՀՀՊՏ N°20 (754), 12.05.2010թ., էջ 36, 38-41, 43-44:

ապահովմանը: Իսկ ազգի ինքնությունը համակարգ է, որի շուրջ կազմավորվում, ընթանում և զարգանում է նրա կյանքը³⁵:

Ազգային մշակույթի պահպանումը, ինչպես նաև պաշտպանությունն ամեն տեսակի ոտնձգություններից ի վերջո հասարակական գործունեության բոլոր ձևերի գործառույթներից մեկն է: Իսկ հոգևոր-մշակութային անվտանգությունը ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման համակարգի ինքնուրույն բաղադրիչ է կամ ներկայացվում է տեղեկատվական անվտանգության ենթաբաղադրիչի ձևով: Քանի որ հոգևոր-մշակութային անվտանգության սուբյեկտներ են անհատը, ընտանիքը, դպրոցը, մտավորականությունը, հասարակությունը, պետությունը, իսկ օբյեկտ՝ ստեղծված հոգևոր-մշակութային արժեքները, ապա հասարակության ներսում ձևախեղումների հետևանքով սուբյեկտն ու օբյեկտը կարող են փոխվել տեղերով: Իրավիճակի զարգացման յուրաքանչյուր դեպքում պետական կառավարման մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների, ինչու ոչ նաև անհատների պարտականություն է պահպանել սեփական ազգային մշակույթը, ներառել նրա անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրներն ազգային ռազմավարական բնույթի և մշակութային քաղաքականության պետաիրավական ակտերում՝ ոչ որպես քարացած դոգմաներ, այլ ժամանակի հետ համատակտ և արդյունավետ փոփոխվող հիմնադրույթներ ու դրանց իրագործումն ապահովող համալիր միջոցառումներ:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ազգային անվտանգության ապահովման համակարգում հոգևոր-մշակութային անվտանգությանը, հենց մշակույթի դերին ու նշանակությանը պետք է անդրադառնալ այն տեսանկյունից, որ մշակույթը պատմական ժամանակաշրջանի գործընթացներով պայմանավորված իրավիճակներում ազգը կամ տվյալ հասարակության մեջ էթնիկ հանրույթը ներկայացնող սոցիալական ստեղծագործ խմբերի և առանձին անհատների հոգեզգացմունքային բացահայտումներն ու անդրադարձներն են սեփական ինքնության՝ համամարդկային քաղաքակրթության մեջ ունեցած նշանակության, դերի և զբաղեցրած տեղի մասին, ինչպես նաև համամարդկային արժեհամակարգով առաջնորդվելու զարգացումների տեսանկյունից: Հայաստանի Հանրապետությունը, քաղաքական միավոր կամ միջազգային իրավունքի սուբյեկտ լինելուց բացի,

³⁵ Տե՛ս հղում №13, էջ 124:

համաշխարհայնացման գործընթացներով պայմանավորված ժամանակաշրջանում պետք է դառնա համամարդկային արժեհամակարգի կրողներից մեկը՝ որպես ազգային ռազմավարական նպատակ և հրատապ խնդիր, ընդ որում՝ չաղավաղելով և չկորցնելով իր էթնիկ ինքնագիտակցությունն ու ինքնատիպությունը, մշակութային ինքնությունը:

Աշխատանքում հոգևոր-մշակութային անվտանգությունը ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման համակարգում դիտարկվել է ինքնուրույն, կայուն բաղադրիչի ձևով, ինչպես նաև միաժամանակ ներկայացվելով որպես տեղեկատվական անվտանգության ենթաբաղադրիչ: Ցույց է տրվել հոգևոր-մշակութային անվտանգության տեղն ու դերը ՀՀ ռազմավարական բնույթի պետաիրավական փաստաթղթերում, մասնավորապես ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության, ՀՀ ռազմական դոկտրինի, ՀՀ տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգի, ինչպես նաև ՀՀ մշակութային քաղաքականության համատեքստում:

Բանալի բաներ – հոգևոր-մշակութային անվտանգություն, հոգևոր-մշակութային անվտանգության սուբյեկտ և օբյեկտ, հոգևոր-մշակութային ոլորտի անվտանգության սպառնալիքներ, մշակութային ինքնություն, ազգային անվտանգության ռազմավարություն, ռազմական դոկտրին, տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգ, մշակութային քաղաքականություն, համաշխարհայնացում:

ЗАДАЧИ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ПРОГРАММ И ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

ГАГИК ХАЧАТРЯН

В системе обеспечения национальной безопасности государства необходимо учитывать духовно-культурную составляющую, сферу культуры в целом, как духовно-эмоциональное проявление и отображение чувств социально-творческих групп какой-либо этнической общины в конкретном обществе или народа по отношению к собственной культурной идентичности, учитывать ее роль и место во всемирных достижениях в сфере культуры и ее развития, руководствуясь при этом общечеловеческими ценностями.

Республика Армения, как полноправный субъект международного права, вступая в эпоху глобализации, несомненно, тоже должна руководствоваться общечеловеческими ценностями, сохраняя при этом свою культурную иден-

тичность, не искажать свое этническое самосознание и обеспечивать свои национальные интересы и безопасность.

В работе духовно-культурная безопасность рассмотрена в качестве отдельного, самостоятельного компонента в системе обеспечения национальной безопасности Республики Армения и, одновременно, как подсиставляющая информационной безопасности. Показано место и назначение духовно-культурной безопасности в контексте правовых документов стратегического значения, таких как Стратегия национальной безопасности Республики Армения, Военная доктрина Рспублики Армения, Концепция информацонной безопасности Республики Армения, а также проводимой государством политики в сфере культуры.

Ключевые слова – духовно-культурная безопасность, субъект и объект духовно-культурной безопасности, угрозы духовно-культурной безопасности, культурная идиентичность, Стратегия национальной безопасности, Военная доктрина, Концепция информационной безопасности, политика в сфере культуры, глобализация.

SPIRITUAL-CULTURAL SECURITY ISSUES IN RA STRATEGIC PROGRAMS & CULTURAL POLICY

GAGIK KHACHATRYAN

In a national security precept of a country special attention must be devoted to the role and significance of culture to ensure the security of spiritual and cultural values. Culture, in view of the nature of processes and events in history is the main tool that helps to discover and reflect the distinctive identity of a nation or social creative groups or individuals representing ethnic communities of a society. Culture helps to percieve the significance, role and status of each identity in the diverse cultures of the world as well as to refine one's in accord with human absolute value developments.

RA besides being a political entity or a subject of international law should become one of the holders of universal values in accordance with globalization processes. These universal values, without disrupting and loosing ethnic self-awareness, singularity and cultural identity must come to be the national strategic objective and an urgent issue.

In this paper the spiritual-culture security is considered on its own as a separate fixed component in the RA national security guaranteeing system and

simultaneously as an information security subcomponent. The role and status of the spiritual-culture security in the RA legal documents of strategic import, in particular in the RA Security Strategy, RA Military Doctrine, RA Information Security Concept as well as from the point of view of RA cultural policy have been attested.

Key words – spiritual-culture security, the subject and object of spiritual-culture security, the threats to the security of the spiritual-cultural sphere, cultural identity, the national security, The Strategy of National Security, The Military Doctrine, The Concept of Information Security, the cultural policy, globalization.